

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΣΤ'.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

I

Τὰ κείμενα.— Για ὅποιον θὰ ἤθελε νὰ μελετήσῃ τὴν κοινω-
νικὴ φιλοσοφία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆ κοσμο-
θεωρητικῆ σκοπιᾶ ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ ἐγὼ τὴν πραγματεύομαι, πα-
ραθέτω κατωτέρω ἕναν πίνακα τῶν κυριώτερων ἔργων ποὺ θὰ ἔπρεπε
νὰ διαβάσῃ καὶ μερικὲς σχετικὲς μὲ αὐτὰ παρατηρήσεις.

Τὸ πρῶτο ποὺ ἕνας εὐσυνείδητος μελετητὴς πρέπει νὰ ἀναδι-
φήσῃ εἶναι τὰ ἴδια τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων.

Τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων, δηκαδὴ τῶν κοσμο-
λόγων, δὲν σώζονται παρὰ ἀποσπάσματα, ποὺ ἔχουν ἀρκετὲς φορές
ἐκδοθῆ καὶ μεταφρασθῆ. Ἀλλὰ ἡ πιὸ ἀξιόλογη ἐκδοσις καὶ μετάφρασις
τοῦ συνόλου τῶν προσωκρατικῶν εἶναι τοῦ Diels «Die Fragmente
der Vorsokratiker» 3 τομ. (ἐκδ. 9η ὑπὸ W. Kranz, 1961). Ὑπάρ-
χει καὶ μιὰ παλαιότερη γενικώτερη συλλογὴ τοῦ Mullach.
«Fragmenta philosophorum graecorum», 3 τόμοι. (ἐκδ. Firmin—
Didot 1860 - 1881) ποὺ περιλαμβάνει καὶ πολλοὺς μεταγενεστέρους
(κυνικούς, κυρηναϊκούς, νεοπυθαγορείους κ. τ. λ.), ἀλλὰ ποὺ σήμερα
θεωρεῖται πιὰ παληωμένη.

Γιὰ τοὺς σοφιστὲς, ποὺ καὶ αὐτῶν μόνον ἀποσπάσματα σώ-
ζονται, ἡ καλλίτερη ἐκδοσις εἶναι πάλι τοῦ Diels ποὺ περιλαμβάνει
στὸν κύκλο τῶν προσωκρατικῶν καὶ τοὺς σοφιστὲς.

Γιὰ τὸν Σωκράτη ποὺ δὲν συνέγραψε τίποτε, πηγὲς μας εἶναι
οἱ πρῶτοι πλατωνικοὶ διάλογοι, ἡ Ἀπολογία τοῦ Σωκρά-
τους, ὁ Κρίτων, ὁ Λάχης, οἱ δύο Ἰππίαι, ὁ Χαρμίδης, ὁ Ἴων, ὁ
Λύσις, ὁ Εὐθύφρων καὶ τέλος ὁ Πρωταγόρας· ἐπίσης διαφωτιστικὲς
πηγὲς εἶναι τὰ Ἀπομνημονεύματα καὶ τὸ Συμπόσιον τοῦ
Ξενοφῶντος. Καὶ τὰ ἀποδιδόμενα ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη στὸν
Σωκράτη, πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς σπουδαῖα στοιχεῖα γιὰ τὴν ἀνα-
συγκρότησι κυρίως τῆς σωκρατικῆς γνωσιολογίας. Τελευταῖα ὁμως

σὲ πολλὰ σημεῖα τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀμφισβητήθηκαν ἀπὸ κορυφαῖον ἐρευνητὴ, τὸν Heinrich Maier «Sokrates κ.τ.λ.» (1913).

Κείμενα τῶν σωκρατικῶν σχολῶν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Mullach, ποὺ θεωρεῖται πιά παληωμένη, ὑπάρχουν: Winkelmann's Antisthenes: Fragmentarum Collectio, Turici 1842, Er. Mannebach: Aristippi et Cyrenaicorum Fragmenta (Leiden-Köln 1961).

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸν Πλάτωνα. Ἄπειρες εἶναι οἱ ἐκδόσεις τοῦ καὶ οἱ μεταφράσεις τοῦ σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες τῶν πολιτισμένων λαῶν. Εἶναι ὁμως ἀνάγκη νὰ ἀναφέρω ξεχωριστὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ μεγάλου γερμανοῦ φιλοσόφου Schleiermacher, ποὺ ἐγίνε στὴν ἀρχὴ τοῦ 19ου αἰῶνα καὶ ποὺ θεωρεῖται ἀκόμα σήμερα κλασσική.

Στὴν Ἑλλάδα δημοσιεύθηκαν ἀρκετὲς μεταφράσεις πλατωνικῶν διαλόγων. Ἀναφέρω τὶς κυριώτερες:

Ι. Συκουτρῆ: Πλάτωνος Συμπόσιον. Ἀθήναι, 1937.

Β. Λαοῦρδα: «Πλάτωνος Ἴων». Κριτικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ ἔκδοσις. Πειραιεύς, 1937.

Κ. Γεωργούλη: Πλάτωνος Πολιτεία. (Εἰσαγωγή, ἐρμηνεία, καὶ σημειώσεις) 1939.

Ι. Θεοδωρακοπούλου: «Πλάτωνος Φαῖδρος». Εἰσαγωγή, σχόλια, ἐρμηνεία καὶ μετάφρασις. Ἀθήναι, 1948.

Ν. Κορκοφίγκα: «Πλάτωνος Μενέξενος». Εἰσαγωγή, κείμενο, μετάφρασις. Ἀθήνα, 1951.

Δημ. Βαφειάδης: Πλάτωνος «Σοφιστής». Εἰσαγωγή — Ἀνάλυσις. Θεσσαλονίκη, 1955.

Τοῦ ἰδίου: Πλάτωνος Πολιτεία. Εἰσαγωγή — Ἀνάλυσις. Θεσσαλονίκη, 1955.

Ἡ βασικὴ ἔκδοσις τοῦ Ἀριστοτέλη εἶναι τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου (1831—1870). Εἶναι ἔργο πέντε μεγάλων φιλολόγων καὶ ἱστορικῶν τῆς φιλοσοφίας, τῶν: Bekker, Brandis, Rose, Usener καὶ Bonitz. Οἱ παραπομπὲς γίνονται σχεδὸν πάντοτε μὲ βάση τὴν σελίδωσιν τῆς ἐκδόσεως αὐτῆς. Καὶ ἐμεῖς ἐκεῖ παραπέμπομε. Ἡ ἴδια Ἀκαδημία ἐξέδωκε καὶ τὸ σύνολο τῶν ἐλλήνων σχολιαστῶν τοῦ Ἀριστοτέλη, ἐπίσης σὲ πέντε τόμους (1882—1908).

Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι φυσικὰ μεταφρασμένος πολλὰς φορὲς σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες.

Στὴν Ἑλλάδα ἔχομε τὶς ἀκόλουθες μεταφράσεις:

Ι. Θεοδωροπούλου: «Ἀριστοτέλους τὰ Πολιτικά». Πρόλογος,

Εἰσαγωγή, Μετάφραση, Κείμενον. Σημειώσεις, πραγματικά, ιστορικά. Ἀθήναι, 1933.

Κ. Γεωργούλη: Ἀριστοτέλους Πρώτη Φιλοσοφία. Τὰ μετὰ τὰ φυσικά. Εἰσαγωγή καὶ Ἑρμηνεία. (Θεσσαλονίκη, 1935).

Σ. Μενάρδου: Ἀριστοτέλους, Ποιητική. Κείμενο καὶ μετάφρασις. Εἰσαγωγή καὶ Σχόλια I. Συκουτρή. Ἀθήναι, 1937.

Κ. Θ. Καλαρά: «Ἀριστοτέλους Ἠθικά Νικομάχεια». Κείμενο - Μετάφραση - Ἑρμηνεία. Ἀθήναι, 1953.

Οἱ περιπατητικοὶ δοξογράφοι ἔχουν ἐκδοθῆ ἀπὸ τὸν Diels Doxographi Graeci, (Βερολῖνο 1879).

Τῶν πάλαιότερων στωϊκῶν σώζονται μόνον ἀποσπάσματα πρὸς μεταγενέστερα κείμενα. Ἡ κλασσικὴ ἔκδοσις τῶν ἀποσπασμάτων αὐτῶν εἶναι τοῦ H. v. Arnim Stoicorum veterum fragmenta. (3 τόμ. Λειψία 1903 - 1905).

Τοῦ Ἐπικούρου τὰ κατάλοιπα συγκεντρώθηκαν καὶ δημοσιεύθηκαν κατὰ τρόπον ὑποδειγματικὸ ἀπὸ τὸν H. Usener Epicurea (Λειψία 1887).

Σπουδαιότατη πηγὴ γιὰ τὴ φιλοσοφία τῶν ἐπικουρείων εἶναι καὶ ἓνα ἀριστούργημα τῆς λατινικῆς λογοτεχνίας, τὸ διδακτικὸ ἔπος τοῦ Λουκρητίου: De natura rerum.

Κείμενα τῶν σκεπτικῶν ὀλόκληρα ἐπίσης δὲν ὑπάρχουν. Γιὰ τὸν Πύρωνα, εἰδικῶς, μποροῦμε νὰ προσφύγωμε στὸν σιλλογράφο Τιμωνα ἀπὸ τῆ Φλιούντα (320—230), τὰ ἀποσπάσματα τοῦ ὁποίου δημοσίευσεν ὁ Diels στὴ συλλογὴ του Poetarum philosophorum fragmenta, (1901). Ἀλλὰ ἡ κυριώτερη πηγὴ μας γιὰ τὸν σκεπτικισμό γενικῶς εἶναι τὰ συγγράματα ἑνὸς μεταγενέστερου συγγραφέα καὶ γιατροῦ τοῦ Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ (200 μ. Χ.), αἱ «Πυρρώνειοι ὑποτυπώσεις» καὶ τὸ «Πρὸς μαθηματικούς».

Γιὰ τοὺς νεώτερους στωϊκοὺς ἔχομε σημαντικὰ κείμενα στὴ διάθεσὴ μας, κείμενα ὅμως ποὺ ἐκφράζουν κυρίως μὲν στωϊκὲς σκέψεις, ἀλλὰ συχνὰ ἀποδίδουν μαζὶ καὶ ἄλλων σχολῶν ἀντιλήψεις. Βρισκόμαστε πιά στὴν ἐποχὴ τοῦ φιλοσοφικοῦ συγκρητισμοῦ, τοῦ ἐκλεκτισμοῦ. Τέτοια κείμενα, χωρὶς φιλοσοφικὸ βάθος καὶ πρωτοτυπία, ἀλλὰ προικισμένα μὲ τὸ χάρισμα τῆς διαύγειας καὶ τῆς χάρης τοῦ λόγου, μᾶς δίνει ὁ Κικέρων (106—43 π. Χ.) στὰ ἀκόλουθα κυρίως δοκίμια του: De finibus, De officiis, Tusculanae disputationes, Academica. Ἐπίσης ὁ Σενέκας (4—65 μ. Χ.) ποὺ ἐκφράζει πρὸ παντὸς στωϊκὲς ἀντιλήψεις στὶς Ἐπιστολὰς του καὶ στὰ δοκίμιά του De vita beata, De brevitae vitae, De providentia, De tranquillitate animae.

Πιο κοντά στο στωϊκὸ ἦθος καὶ στὴν κοσμοθεωρία τῶν στωϊκῶν εἶναι ὁ Ἐπίκτητος (50—120 μ. Χ.) καὶ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος (121—180 μ. Χ.). Ἡ διδασκαλία τοῦ πρώτου ποὺ πιστὰ ἀποδόθηκε ἀπὸ τὸν μαθητὴ του Ἀρριανὸ σὲ δύο τοῦ ἔργα, στὰς «Διατριβάς» καὶ στὸ «Ἐγχειρίδιον», εἶναι μίᾳ ἀπὸ τὶς σημαντικὰς πηγὰς μας γιὰ τὴ γνῶση τῆς φιλοσοφίας τῶν στωϊκῶν. Τέλος ὁ Μάρκος Αὐρήλιος μὲ τὸ ἔργο του «Τὰ εἰς ἑαυτὸν», μνημεῖο ὑψηλοῦ ἠθους, κλείνει τὴν μεγάλη στωϊκὴ παράδοση. Τὸ «Ἐγχειρίδιον» τοῦ Ἐπικτήτου καὶ «Τὰ εἰς αὐτὸν», ἔχουν παραφρασθῆ καὶ στὰ νέα ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Στεφ. Δέλτα (1927) (β' ἔκδ. 1935).

Γιὰ ὅλους τοὺς φιλοσόφους ποὺ ἀναφέραμε σὲ τούτῃ τὴ μελέτῃ καὶ κυρίως γιὰ ἐκείνους ποὺ τὰ ἔργα τους δὲν σώζονται, πολλὰ ἀντλοῦμε ἀπὸ τὸν Διογένη Λαέρτιο. Τὸ ἔργο του «Φιλόσοφος ἱστορία ἢ περὶ βίων, δογμάτων καὶ ἀποφθεγμάτων τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκιμησάντων βιβλία δέκα», ποὺ γράφηκε στὶς ἀρχὰς τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνα ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Σεβήρου, εἶναι πολύτιμο γιὰ τοὺς προσωκρατικούς, τοὺς σοφιστὰς, τοὺς σωκρατικούς, τοὺς ἐπικουρείους, τοὺς στωϊκοὺς καὶ ἄλλους μεταγενέστερους ὡς τὸν πρῶτον αἰῶνα π. Χ.

Ἀξιόλογα βοηθήματα εἶναι ἐπίσης τὸ «Ἀνθολόγιον» καὶ ἰδίως αἱ «Ἐκλογαὶ φυσικαὶ καὶ ἠθικαὶ» —ποὺ ἀποτελοῦν δυὸ τμήματα μιᾶς συλλογῆς— τοῦ Ἰωάννου Στοβαίου, ἐνὸς νεοπλατωνικοῦ ποὺ ἔζησε κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα μ. Χ.

Τὰ βοηθήματα.— Θὰ ἤθελα πρῶτα νὰ ἀποτρέψω τοὺς ἀναγνώστες μου ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν ποικίλων ἐκλαϊκευτικῶν ἐρμηνειῶν τῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν ἢ τῶν πολὺ συνοπτικῶν. Τέτοια βιβλία, ἱκανοποιοῦν κάποτε τὸν ἀπρόσεκτο ἀναγνώστη, γιὰτὶ τοῦ δίνουν τὴν πλαγερὴν ἐντύπωση ὅτι ἔμαθε τὶς θεωρίες τῶν φιλοσόφων ποὺ τὸν ἐνδιαφέρουν, κατὰ βάθος ὅμως ὄχι μόνον δὲν ἔμαθε ἀπολύτως τίποτε, ἀλλὰ ἀπόκτησε κατὰ κανόνα μιᾶν ἀλλοιωμένην εἰκόνα τῶν θεωριῶν αὐτῶν. Οἱ φιλοσοφικὲς θεωρίες, ὅταν τὶς εὐνουχίῃ κανεῖς, ὅταν τοὺς ἀφαιρέσῃ τὸ βάθος τους, γιὰ νὰ τὶς κάνῃ πιὸ εὐκόλα προσιτὰς, μεταβάλλονται σὲ ἀφήγηματα κενῶν συλλογισμῶν, σὲ παράταξη ὄρων χωρὶς περιεχόμενον. Ὅσοι δὲν θέλουν νὰ προχωρήσουν πέρα ἀπὸ τὰ τέτοια ἀναγνώσματα καλλίτερα νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν φιλοσοφίαν, μιὰ ποὺ καὶ αὐτὴ τοὺς ἐγκατέλειψε. Ἔχει τόσα ἄλλα θαυμαστὰ καὶ ὑπεράξια νὰ μελετήσῃ ὁ ἄνθρωπος.

Μὲ αὐτὴ τὴν βάση ἐπιχειρῶ τὴ σύντομην αὐτὴ βιβλιογραφικὴν ἀνθολόγησιν, ἀναφέροντας κυρίως ἐκεῖνα τὰ ἔργα ποὺ ἀναχωροῦν ἀπὸ τὶς ἴδιες φιλοσοφικὲς ἀφετηρίεις μὲ ἐμένα καὶ ποὺ συνήθως ὑπῆρξαν καὶ βοηθήματα στὴ συγγραφὴ αὐτοῦ ἐδῶ τοῦ βιβλίου.

Γιὰ τὰ δύο πρῶτα εἰσαγωγικά κεφάλαια ποῦ ἀναφέρονται στήν ἔννοια τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας περιορίζομαι νὰ ἀναφέρω πρῶτα μερικά κλασσικά κείμενα καὶ ὕστερα μερικά νεώτερα βιβλία, διαλεγμένα, μὲ τὰ κριτήρια ποῦ πρὶν ἀνέφερα, μέσα ἀπὸ μιὰν ἀπέραντη βιβλιογραφία.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Πλάτων: Πολιτεία 474 b, 476 d, 497 d. Πολιτικός 253 d, e - 259 e, Σοφιστής 249 c, d., Φαίδων 61 α - ε — 66 d.

Ἀριστοτέλης: Τὰ μετὰ τὰ φυσικά. Α' βιβλίο. passim.

Kant: Ἰδίως, Kritik d. Urteilskraft (1790). Einleitung (σὲ ὅλες τὰς ἐκδόσεις). Ἐπίσης: Ueber d. Philosophie überhaupt, Zur Einleitung in die Kritik d. Urteilskraft (1794).

Schelling: Vorlesungen über die Methode d. akademischen Studiums (1803) (Erste u. vierte Vorlesung).

Τοῦ ἰδίου: System d. tranzendentalen Idealismus (1806) Einleitung § 1 καὶ 2.

Windelband: Präludien (1921) α' Τόμος: Was ist Philosophie σελ. 1, β' Τόμος: Ueber die gegenwärtige Lage u. Aufgabe d. Philosophie σελ. 1.

Rickert: System der Philosophie (1921) Κεφ. Α' σελ. 1 - 36.

Τοῦ ἰδίου: Vom Begriff d. Philosophie ἐν Logos I (1910).

Heidegger: Was ist Metaphysik? (1929).

Στὰ ἑλληνικά:

Βασ. Ἀντωνιάδου: «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Φιλοσοφίαν», Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1930, Τομ. Β', σελ. 305.

Alfr. N. Whitehead: «Οἱ σκοποὶ τῆς φιλοσοφίας», Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ., 1936, Τομ. Η', σελ. 126.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Hegel: Vorlesungen über die Geschichte d. Philosophie. Εἰσαγωγή ('Ἡ Εἰσαγωγή αὐτὴ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἔργα κειμένα).

Kuno Fischer: Geschichte d. neueren Philosophie τομ. 1. Εἰσαγωγή, σελ. 3 κ. ἑ. Γιὰ τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφία γράφει λίγα ἀλλὰ βαθυστόχαστα στὴν Εἰσαγωγή αὐτὴ σελ. 15 κ. ἑ.

N. Hartmann: Zur Methode der Philosophiegeschichte (Kant-Studien, 1910).

Windelband: Lehrbuch d. Geschichte d. Philosophie, (14η έκδ. 1950) σελ. 7.

R. Eucken: Gesammelte Aufsätze. (1903). passim.

W. Dilthey: Gesammelte Schriften (1914) Τομ. 5 σελ. 339-416.

M. Scheler: Vom Ewigen im Mensch (1921).

Ειδικότερα για την έννοια της κοινωνικής φιλοσοφίας:

Stahl: Die Philosophie d. Rechts (1853). 'Ιδίως στην Εισαγωγή.

H. Sidgwick: Ethics (London 1879).

H. Höffding: Ethik (Λειψία 1901).

Στά ελληνικά:

I. Θεοδωρακούλου: «'Η έννοια της φιλοσοφίας και η έννοια της ιστορίας της φιλοσοφίας». 'Αρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. 'Επιστ. 1929, Τομ. Α'. σελ. 49.

Τοῦ ἰδίου: «'Ιστορία και ζωή». 'Αρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. 'Επιστ. 1936, Τομ. Ζ'. σελ. 143.

Richard Kröner: «Φιλοσοφία της ζωής και φιλοσοφία της ιστορίας». 'Αρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. 'Επ. 1936, Τομ. Ζ'. σελ. 129.

Παν. Κανελλοπούλου: «'Ιστορία της φιλοσοφίας ως φιλοσοφία της ιστορίας». 'Αρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. 'Επ. 1935, Τομ. ΣΤ' σελ. 218.

Τοῦ ἰδίου: «Προβλήματα φιλοσοφίας της ιστορίας». 'Αρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. 'Επιστ. 1936, Τομ. Ζ'. σελ. 1.

Τοῦ ἰδίου: «'Η πλάνη ως ἐξωτερικὸ βᾶθρο της φιλοσοφικῆς ἀλήθειας». 'Αρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. 'Επιστ. 1937, Τομ. Η'. σελ. 196.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

'Η ελληνική φιλοσοφία ἐκτίθεται εἴτε σὲ γενικὰ ἔργα ἱστορίας της φιλοσοφίας εἴτε σὲ εἰδικὰ πού ἀφοροῦν μόνο τὴν ἐλληνική φιλοσοφία ὡς τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους.

Γενικὰ ἔργα: Βασικὸ κείμενο εἶναι καὶ ἐδῶ ἡ: 'Ιστορία της φιλοσοφίας τοῦ 'Εγγέλου πού ἀνέφερα.

Windelband: Lehrbuch d. Geschichte d. Philosophie. (14η έκδ., 1950).

Καί τὸ ἔργο τοῦτο πού καλύπτει ὀλόκληρη τὴν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας, ἂν καί πολὺ συνοπτικὸ, ἀπετέλεσε μίαν ἀπὸ τὶς κυριώτερες πηγές τοῦ παρόντος βιβλίου, ὄχι μόνο διότι προέρχεται ἀπὸ τὴν εἰδικώτερη ἀϊδελβεργιανὴ νεοκαντιανὴ παράδοση μὲ τὴν ὁποία συνδέεται καί ὁ συγγραφεὺς του, ἀλλὰ καί διότι ἀνεξάρτητα ἀπὸ αὐτὸ τὸ δεσμό, εἶναι, παρὰ τὴ συνοπτικότητά του, ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ἐγχειρίδια ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας.

I. J. Bergmann: Geschichte d. Philosophie (2 Τομ. 1892 - 1893).

J. E. Erdmann: Grundriss d. Geschichte d. Philosophie (2 Τομ. 4η έκδ. 1896).

Ueberweg - Heinze: Grundriss d. Geschichte d. Philosophie (12η έκδ. 1920) σημαντικό καί γιὰ τὴν πλούσια βιβλιογραφία του.

Στὰ ἑλληνικά :

N. Κοτζιά: Ἱστορία τῆς φιλοσοφίας (1876 - 1878) 5 τόμοι.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΓΕΝΙΚΑ

Stahl Die Philosophie d. Rechts 3 Τομ. (1851).

Ahrens Naturrecht oder Philosophie d. Rechts u. des Staates (6η έκδ. 1870 - 71).

A. Lason System d. Rechtsphilosophie (Βερολῖνο 1882).

G. Carmignani Storia della origine e de' progressi della filosofia del diritto (4 Τομ., Lucca 1851).

Sokolowsky: Die Philosophie im Privatrecht. Halle, 1902 (2 Τόμοι).

Μεταξὺ τῶν συγχρόνων μίαν ἐπίτομη ἱστορία τῆς κοινωνικῆς φιλοσοφίας βρῖσκεται στὸν G. del Vecchio: Lezioni di Filosofia del diritto (10η έκδ., 1958).

Στὰ ἑλληνικά :

Νεοκλ. Καζάζη: Φιλοσοφία τοῦ δικαίου. Τόμ. Α', (1891).

Εἰδικώτερα, ἱστορίες τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας :

Zeller: Die Philosophie d. Griechen. (4η έκδ. καί 5η έκδ. σέ 5 τόμους. Ἔκδ. μεταξὺ 1892 - 1909). Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐξακολουθεῖ

νά είναι ἡ πληρέστερη καὶ ἀρτιώτερη ἱστορία τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας.

Μιά μικρὴ ἐπιτομὴ τοῦ ἔργου αὐτοῦ: Grundriss d. Geschichte d. griechischen Philosophie. (11η, ἔκδ. 1914), ἔχει μεταφρασθῆ καὶ στὰ ἐλληνικὰ δυὸ φορές:

α) ἀπὸ τὸν Μαργ. Εὐαγγελίδη στὰ 1886, καὶ β) ἀπὸ τὸν Χ. Θεοδωρίδη στὰ 1942. Ὁ τελευταῖος μεταφράζει τὴν συμπληρωμένη ἀπὸ τὸν W. Nestlé ἔκδοση μὲ τίτλο «Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας».

Brandis: Handbuch d. Geschichte d. griechisch - römischen Philosophie (1860).

Gomperz: Griechische Denker, σὲ 3 τόμ. 1893 - 1909.

Burnet: Greek Philosophy. Λονδῖνο, 1914.

Στὸ ἐγχειρίδιο τῆς φιλοσοφίας ποὺ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸν M. Dessoir (1925) τὴν ἀρχαία φιλοσοφία πραγματεύονται οἱ E. Cassirer καὶ E. Hoffmann. Ὁ τελευταῖος ἐξέδωκε καὶ ἓνα ἐπίτομο ἔργο «Die griechische Philosophie» (1921) ἄξιο ἰδιαίτερης ἐξάρσεως.

Γιὰ τὴν κοινωνικὴ φιλοσοφία τῶν ἀρχαίων εἰδικώτερα:

Hildenbrand: Geschichte u. System d. Rechts u. Staatsphilosophie (1860).

Wundt: Geschichte d. Griechischen Ethik (2 τόμ. 1908). Ἀπὸ εἰδικὴ σκοπιά, ἀλλὰ σημαντικό:

Pöhlmann: Geschichte d. antiken Kommunismus u. Sozialismus, 2. τόμ, (1893 - 1901).

Εἰδικώτερα γιὰ τὸ φανέρωμα τῆς φιλοσοφίας στὴν Ἑλλάδα:

Ἐκτὸς τῆς Εἰσαγωγῆς καὶ τῶν πρώτων κεφαλαίων τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Ἐγγέλου δὲς καί:

Ricker: Ἡ αἰωνία νεότης τῶν Ἑλλήνων, στὸ Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ., Τόμ. Α'. σελ. 3.

Erick Frank: Ἡ Ἑλληνικὴ Ἰδέα. Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1929, Τόμ. Α'. σελ. 25.

Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα ἀναφέρομε μόνο μελέτες εἰδικές γιὰ ὠρισμένα κεφάλαια τῆς ἐλληνικῆς φιλοσοφίας.

Η ΚΟΣΜΟΛΟΓΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

J. Burnet: Early greek philosophy. (Τομ. Α'. Λονδῖνον, 1914).

K. Joel: Geschichte der antiken Philosophie 1 (1921).

W. Nestle: Vom Mythos zum Logos, (έκδ. 1942).

Στὰ ἑλληνικά :

Ernst Hoffmann: «Ἡ νοοτροπία τῆς προσωκρατικῆς σχολῆς».

Ἄρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1930, Τόμ. Β' σελ. 3.

α) Εἰδικώτερα γιὰ τοὺς Ἴωνες φιλοσόφους :

A. Döring: Thales, (Ztschrift f. Ph. u. Phil. Kr. I. σ.

179-195.)

Lütze: Ueber das ἄπειρον Anaximanders (Λειψία, 1878).

Guyot: Sur l' ἄπειρον d' Anaximandre, (Revue de philosophie.

T. 4, σελ. 708).

Tappery: Anaximène et l' unité de substance, Revue phil.

1886 σελ. 6.

β) τὸν Πυθαγόρα :

H. Ritter: Geschichte d. pythagoreischen Philosophie (1826).

2. Chaignet: Pythagore et la philosophie pythagoricienne (1873).

E. Frank: Plato u. die sogenannten Pythagoreer (1923).

Στὰ ἑλληνικά :

Γ. Μ. Τριανταφύλλου: «Αἱ περὶ πολιτείας καὶ δικαίου ἰδέαι

τῶν Πυθαγορείων». Ἄρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1935, Τόμ.

ΣΤ', σελ. 318.

Τοῦ ἰδίου: «Οἱ ἰδέες τῶν νεοπυθαγορείων γιὰ τὸ δίκαιο καὶ

τὴν πολιτεία». Ἄρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1936, Τόμ. Ζ' σελ. 67.

γ) τὸν Ἡράκλειτο :

F. Lassalle: Die Philosophie Herakleitos des Dunkeln von Ephesos, 2 τόμ. (1858).

Os. Spengler: Heraklit (διδακτ. διατριβή), (Halle, 1904).

Em. Loew: Heraklit im Kampfe gegen den Logos (Wien, 1908).

Σ' ἑμᾶς ὁ Α. Ν. Ζοῦμπκος ἀσχολήθηκε σὲ πολλές μικρὲς μελέτες μὲ τὸν Ἡράκλειτο: 1. Βιβλιογραφικὰ περὶ Ἡρακλείτου, (1957). 2. Das Ethische Urteil bei Herakleitos. (1959). 3. Ἐρευναι περὶ τὸν Ἡράκλειτον, (1961). 4. Ἡρακλείτου τοῦ Ἐφεσίου θέματα γνωσιολογικά. (1961).

δ) τοὺς Ἐλεᾶτες:

A. Patin: Parmenides im Kampfe gegen Heraklit (Jahrb. L. Klass. Phil., Suppl. 25 (1899), σελ. 491).

G. Calogero: Studi sull Eleatismo, (Ρώμη 1932).

Riezler: Parmenides (1934).

ε) τὸν Ἐμπεδοκλῆ:

Bordero: Il principio fondamentale del sistema di Empedocle (Roma, 1905).

E. Loew: Empedokles, Anaxagoras u. Demokrit (1937)

στ) τὸν Ἀναξαγόρα:

Fr. Hoffmann: Ueber d. Gottesidee des Anaxagoras, Sokrates u. Platon (Würzburg, 1860) (Glückwunsch - Progr. an d. Univers. Berlin).

Wellmann: Anaxagoras εἰς Pauly - Wissowa.

E. Neustadt: Des Anaxagoras Lehre vom Geist (Charlottenburg, 1914).

Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ

Laas: Idealismus u. Positivismus (1880) α' τόμος.

H. Gomperz: Sophistik u. Rhetorik (1912).

W. Jaeger: Das Ziel d. Lebens in d. griechischen Ethik (ἐν Neue Jahrbücher f. Klass. Altert. 31, 1913).

Eckstein: Das antike Naturrecht in sozialphilosophischer Beleuchtung (1926).

M. Salomon: Der Begriff d. Naturrechts bei den Sophisten (Zeitschr. d. Savignystift. f. Rechtsgeschichte Τόμ. 32 σ. 129).

Τοὺς σοφιστές, ποὺ τῇ θετικῇ τους συμβολῇ στὴ φιλοσοφία πρῶτος ἀναγνώρισε ὁ Hegel (op. cit.) καὶ ἐξῆρε ὁ ἱστορικὸς Grote, History of Greece VIII (London, 1850) σελ. 474 - 544 ὑπερετίμησε καὶ ἔβαλε ἀπάνω καὶ ἀπὸ τὸ Σωκράτη ὁ Nietzsche στὸ Götzendämmerung: Problem. d. Sokrates καὶ στὸ Wille zur

Macht: II, 2, ἀριθ. 427. Για τὸν Nietzsche οἱ σοφιστὲς εἶναι οἱ γνησιώτεροι, οἱ ρωμαλέοι ἐκπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἐνῶ ὁ Σωκράτης, εἶναι ἓνα ἀντι-ἑλληνικὸ στοιχεῖο, μιὰ ἐκφραση τοῦ ξεπεσμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Schleiermacher: Ueber den Wert d. Sokrates als Philosophen W. W. III 2.

A. Fouillée: La philosophie de Socrate (Paris, 1873),

H. Siebeck: Ueber Sokrates Verhältnis z. Sophistik ἐν «Untersuchungen z. Philosophie d. Griechen» (2 ἔκδ. Freiburg in. B. 1888).

K. Joel: Der echte u. der Xenophontische Sokrates (Βερολῖνον, 1893 καὶ 1901).

A. Labriola: La dottrina di Socrate (2 ἔκδ. Bari, 1909).

H. Maier: Sokrates, sein Werk u. seine geschichtliche Stellung (1913).

H. Marée: Sokrates (1913).

W. Windelband: Sokrates ἐν Präludien (6 ἔκδ. 1919) Τόμ. Α' σελ. 55 κ. ἑ.

M. Meunier: La légende de Socrate. (Paris, 1926).

Ἀντίθετα πρὸς τὸν Nietzsche ὁ πρόδρομός του, ὁ Kierkegaard στὰ «Philosophische Brocken», κρίνει μὲ δικαιοσύνη τὸν Σωκράτη.

Στὰ ἑλληνικὰ:

Βιζουκίδου: α) Ἡ δίκη τοῦ Σωκράτους. (Λειψία, 1921).

Τοῦ ἰδίου: Ἐπιστημονικαὶ πηγαὶ τοῦ Σωκράτους. (Λειψία, 1921).

I. Θ. Κακριδῆ: Ἡ Σωκρατικὴ δικαιοσύνη (Θεσσαλονίκη, 1960).

Ὁ Χρ. Ζαλοκώστας ἔγραψε μιὰ μυθιστορηματικὴ βιογραφία «Σωκράτης, ὁ προφήτης τῆς ἀρχαιότητος» (1962) ἀντλώντας πολλὰ ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα καὶ τοὺς πλατωνικοὺς διαλόγους.

ΟΙ ΣΩΚΡΑΤΙΚΕΣ ΣΧΟΛΕΣ

F. Dümmeler: Antisthenica (Halle) 1882).

Natorp: Antisthenes εἰς Pauly-Wissowa. T. 10.

τοῦ ἰδίου: Aristipp in Platons Theaetet, Arch. f. Gesch. d. Phil. 3, 1890 σελ. 347.

Ἐπίσης γιὰ τὸ κεφάλαιο αὐτὸ εἶναι ὁ χρήσιμος Eckstein (op. cit. 3 Κεφ.) καὶ ὁ K. Joel (op. cit).

E. Antoniadis: Aristipp u. die Kyrenaiker (Göttingen - Diss. 1916).

ΠΛΑΤΩΝ

- W. Pater: Plato and Platonism (London, 1906).
Const. Ritter: Platon (1910-1923).
Windelband: Platon (1910).
Wilamowitz-Möllendorf: Platon (3η έκδ. 1920).
Natorp: Platos Ideenlehre (2η έκδ. 1921). Τοῦ θεμελιώδους αὐτοῦ ἔργου ὑπάρχει μετάφραση στὰ ἑλληνικά ὑπὸ Μιχ. Τσαμαδοῦ. «Ἡ περὶ τῶν ιδεῶν θεωρία τοῦ Πλάτωνος» (1927).
E. Παπανούτσου: Das religiöse Erleben bei Platon (Tübingen, 1926).
J. Theodorakopoulos: Platos Dialektik des Seins (Heidelb. Abh. 13, 1927).
Burnet: Platonism (1928).
Friedländer: Platon (1928).
Stenzel: Plato der Erzieher (1928).
Τοῦ ἰδίου: Zahl u. Gestalt b. Platon u. Aristoteles (2α έκδ. 1933).
Hildebrandt: Platon (1933)
N. Hartmann: Das Problem des Apriorismus in der platonischen Philosophie (1935).
Robin: Platon (1935).
Cornford: Plato's theory of Ideas (London, 1935).
Brunschwig: L'actualité des problèmes platoniciens (Paris, 1937).
Raphael Demos: The Philosophy of Plato (New York, 1939).
Field: The philosophy of Plato (London, 1949).
Ross: Plato's theory of ideas (London 1955).
Lodge: The philosophy of Plato (London, 1956).

Στὰ ἑλληνικά:

1. Ἀρμένης Βράϊλας: Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος κατὰ A. Fouillée. (Κέρκυρα, 1873).
2. Χρ. Ἀνδροῦτσος: Τὸ κακὸν παρὰ Πλάτωνι. Τμῆμα Α': Ἡ ἔννοια τοῦ κακοῦ. Τμῆμα Β': Ἡ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ. (Ἀθῆναι, Κωνσταντινούπολις 1896-1897).
3. Τοῦ ἰδίου: Ἡ τοῦ Πλάτωνος θεωρία τῆς γνώσεως καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς πρὸ αὐτοῦ φιλοσοφήσαντας. (Ἀθῆναι, 1902).

- Κ. Λογοθέτης: Ἡ περὶ ἰδεῶν θεωρία τοῦ Πλάτωνος (Ἀθῆναι, 1908).
- Τοῦ ἰδίου: Ἡ ἠθικὴ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προδρόμους καὶ τὴν ἐπὶ τὰ μετέπειτα ἠθικὰ φιλοσοφήματα ἐπίδρασιν αὐτῆς. (Ἀθῆναι, 1913).
- Ernst Hoffmann: Τὸ πρόβλημα τῆς ψυχῆς παρὰ Πλάτωνι. Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1935, Τομ. ΣΤ', σελ. 437.
- Ἰ. Θεοδωρακοπούλου: «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπ. 1932, Τομ. Γ' σελ. 171.
- Τοῦ ἰδίου: Πλάτων, Πλωτῖνος, Ὠριγένης, Ἀθῆναι, 1959.
- Ραφ. Δήμου: Αἱ θεμελιώδεις ἐννοιαὶ τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Πλάτωνος. Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπ. 1935, Τομ. ΣΤ', σελ. 437.
- Τοῦ ἰδίου: «Τὸ ἓν καὶ τὰ πολλὰ εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ., 1936, Τομ. Ζ' σελ. 35.
- Τοῦ ἰδίου: «Τὸ Δεχόμενον», ὁ Πλατωνικὸς χῶρος. Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ., 1936, Τομ. Ζ', σελ. 219.
- Τοῦ ἰδίου: «Ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ Πλάτωνα». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1936, Τομ. Ζ', σελ. 290.
- Τοῦ ἰδίου: «Περὶ τοῦ ὄντος κατὰ Πλάτωνα», Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1936, Τομ. Ζ', σελ. 389.
- Τοῦ ἰδίου: «Περὶ τοῦ «μὴ ὄντος» κατὰ Πλάτωνα». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ., 1937, Τομ. Η', σελ. 207.
- Τοῦ ἰδίου: «Περὶ τῆς ψυχῆς κατὰ Πλάτωνα». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1937, Τομ. Η', σελ. 403.
- Τοῦ ἰδίου: «Τὸ Θεῖον κατὰ τὸν Πλάτωνα». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1938, Τομ. Θ', σελ. 395.
- Τοῦ ἰδίου: «Ἡ γνωσεολογία τοῦ Πλάτωνος». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1939, Τομ. Ι', σελ. 133.
- Γεώργιος Παναγιωτίδης: Πλάτων (Ἀθῆναι, 1936).
- Δημ. Καπετανάκης: «Ὁ Εὐθύδημος» ἢ μιὰ φιλοσοφικὴ πρόμνηση, Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ., 1937, Τομ. Η', σελ. 185 καὶ 448.
- Ἰωάν. Θεοδωρακοπούλου: «Τὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου στὸ Φαίδωνα». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ., 1938, Τομ. Θ', σελ. 24.
- Τοῦ ἰδίου: Εἰσαγωγή στὸν Πλάτωνα. (2α ἔκδ. Ἀθῆναι, 1947).
- Βασ. Λαοῦρδα: «Τὸ γνωσιολογικὸν πρόβλημα εἰς τὸν «Θεαίτητον» τοῦ Πλάτωνος. Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1938, Τομ. Θ', σελ. 235.

Κ. Βουρβέρης: Αἱ ἱστορικαὶ γνῶσεις τοῦ Πλάτωνος. Α'. Βαρβαρικά, Β'. Ἑλληνικά. (Ἀθῆναι, 1938, 1950).

Τοῦ ἰδίου: Κράτος καὶ Παιδεία κατὰ Πλάτωνα. (Ἀθῆναι, 1939).

Τοῦ ἰδίου: Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τοῦ Πλάτωνος. (Ἀθῆναι, 1939).

Γιὰ τὶς πολιτικὰς θεωρίας τοῦ Πλάτωνος εἰδικώτερα:

Campbell: The Sophist and Statesman of Plato. (Oxford, 1867).

O. Apelt: Die Aufgabe d. Staatsmannes in Platon ἐν Aufsätze (1912) σελ. 168.

L. Robin: Platon et la science sociale (Rev. de métaph. et de morale 21, (1913) σ. 211.

Michela kis: Platons Lehre von d. Anwendung d. Gesetzes u. der Begriff d. Billigkeit bei Aristoteles (Μόναχον 1953).

E. Barker: Greek political theory. (London 1947).

J. Gould: The development of Platos Ethics (Cambridge, 1955).

J. Luccioni: La pensée politique de Platon (Paris, 1958).

Στὰ ἑλληνικά:

Κ. Γεωργούλη: Πλάτωνος Πολιτεία, Εἰσαγωγή σελ. VII - CXLI.

Χ. Τζωρτζοπούλου: Ἡ ποινὴ κατὰ Πλάτωνα. Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1929, Τομ. Α', σελ. 421.

Friedrich Darmstädter: Περὶ τοῦ δυναμικοῦ - διαλεκτικοῦ στοιχείου εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ δικαίου τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Fichte. Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ. 1935, Τομ. ΣΤ', σελ. 113.

Ι. Θ. Κακριδῆ: Ἡ σημασία τοῦ Κεφάλου στὴν Πλατωνικὴ Πολιτεία. (Ἀθῆναι, 1940).

Κ. Δεσποτοπούλου: Ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος (Ἀθῆναι, 1955).

Τοῦ ἰδίου: Διόρθωσις χωρίου τῆς Πολιτείας τοῦ Πλάτωνος (Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1952, σελ. 203 - 210).

Τοῦ ἰδίου: Ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος. (Ἀθῆναι, 1957).

Ι. Ν. Σκουτεροπούλου: Ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος καὶ ἡ νεωτέρα παιδαγωγικὴ (2α Ἔκδ. Ἀθῆναι, 1962.).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

Stahr: Aristotelia (Halle, 1830).

Prantl: Geschichte d. Logik (1855).

H. Bonitz: Aristotelische Studien (5 Tle, 1862 - 67).

- Tredelenburg: Geschichte d. Kategorienlehre (Βερολῖνον, 1876)
- Brentano: Aristoteles u. seine Weltauffassung. (1911).
- Hamelin: Le système d' Aristote. (1920).
- W. Jaeger: Aristoteles (1923). Τελευταῖα ἔκδοσις τοῦ βιβλίου στὰ ἀγγλικά ἐγινε τὸ 1962. (Oxford Paperbacks).
- Boutroux: Etudes d' histoire de la philosophie. Aristote (1925).
- N. Hartmann: Aristoteles u. Hegel (Beitr. z. Phil. d. deutschen Idealismus III, 1, 1926).
- H. Cassirer: Aristoteles Schrift von d. Seele (Heidelberger Habh. 24) (1932).
- J. W. Miller: The structure of Aristoteles logic. (London, 1938).
- Le Blond: Logique et méthode chez Aristote (Bibl. d' histoire de philos. 1939).
- Ross: Aristotele. (5η ἔκδ. 1949).

Στὰ Ἑλληνικά:

- Γεωργούλη: Ἀριστοτέλους Πρώτη φιλοσοφία (1935). Στὴν μετάφραση τοῦ κειμένου προτάσσεται εἰσαγωγή ἀπὸ 90 σελίδες ποὺ ἀποτελεῖ μιὰν ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυση τῆς ἀριστοτελικῆς μεταφυσικῆς.
- Χαρ. Γιερός: Ἡ μεταφυσικὴ καὶ ψυχικὴ ὁλότης παρ' Ἀριστοτέλει. (Διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ) (Ἀθῆναι, 1935).
- Ἰωαν. Θεοδωρακοπούλου: «Ἡ ἔννοια τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλη». Ἀρχ. Φιλ. κ. Θεωρ. Ἐπιστ., 1939, Τόμ. I, σελ. 137 καὶ 422. Ἐπίσης καὶ εἰς Τόμ. ΙΑ', 1940, σελ. 35.
- Κων. Γιαννακοπούλου: Ὁ Ἀριστοτέλης ὡς παιδαγωγὸς καὶ διδάσκαλος, Θεσσαλονίκη, 1961).
- Κων. Γεωργούλη: Ἀριστοτέλης ὁ Σταγειρίτης. (Θεσσαλονίκη, 1962).
- Ε. Παπανοῦτσου: Γνωσιολογία (1953). Τὸ κεφάλαιο περὶ κατηγοριῶν.

Γιὰ τὴν ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Ἀριστοτέλη:

- W. Onken: Die Staatslehre d. Aristoteles, 2 τόμ. (1870—1875).
- Er. Barker: The political thought of Plato and Aristotle. (New York, 1906).
- H. v. Arnim: Eudemische Ethik u. Metaphysik I. (1928).
- Walzer: Magna Moralia und die aristotelische Ethik. (1929).
- Salomon: Der Begriff d. Gerechtigkeit bei Aristoteles. (1937).
- Michalakis: Platons Lehre von d. Anwendung d. Gesetzes

u. d. Begriff d. Billigkeit bei Aristoteles (Μόναχον, 1957).
Siegfried: Untersuchungen zur Staatslehre d. Aristoteles. (Zürich, 1942).

H. v. Arnim: Die Weltdimensionen d. aristotelischen Ethik. (Abh. d. Preuss. Akad. d. Wiss). 1944.

Στὰ ἑλληνικά:

Κοραΐη: Ἀριστοτέλους Πολιτικῶν τὰ σωζόμενα. Εἰσαγωγή, α-ρμβ' (Παρίσιος, 1821).

Καζάζη: Ἡ ἀρχαία πολιτεία καὶ αἱ περὶ αὐτῆς θεωρίαι τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. (1877).

Ἐμμ. Μιχαλάκη: Ἡ θεωρία τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῶν πρακτικῶν ἀρχῶν. Ἀθῆναι, (1961).

Τοῦ ἰδίου: Ὁ κατὰ φύσιν νόμος παρ' Ἀριστοτέλει, εἰς Τιμητικὸν τόμον Κ. Τριανταφυλλοπούλου (1959).

ΣΤΩ·Ι·ΚΟΙ

Tiedemann: System d. stoischen Philosophie. (3 τόμοι 1776).

Ravaisson: Essai sur le stoïcisme (1856).

Heinze: Die Lehre vom Logos in. d. griechischen Philosophie. (1872).

Bonhöfer: Epiktet u. die Stoa. (1890).

Pearson: The fragments of Zeno and Kleanthes. (1891).

Dyroff: Die Ethik der alten Stoa. (1897).

Colardeau: Etude sur Epictète. (Paris, 1903).

H. v. Arnim: Die Ethik d. naturgemässen Lebens. (Logos XX, 1931).

O. Rieth: Grundbegriffe d. stoischen Ethik. (1933).

M. Pohlenz: Grundfragen d. stoischen Philosophie. (Abh. d. Ges. d. Wiss. - Göttingen III, 26, 1940).

P. Barth: Die Stoa. (5η ἐκδ. 1941).

Bréhier: La théorie des incorporels dans l'ancien stoïcisme. (1928).

ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΣΗ ΚΑΙ ΝΕΩΤΕΡΗ ΣΤΟΑ

A. Schmekel: Die mittlere Stoa. (1892).

M. Gendile: I fondamenti metafisici della morale di Seneca. (Milano, 1932).

- H. Greeven: Das Hauptproblem d. Sozialethik in der neuen Stoa
κ. τ. λ. (Neutestament. Forsch. 3η σειρά, ἀριθ. 4, (1935).
Κοραΐ: Μάρκου Ἀντωνίνου, Τῶν εἰς ἑαυτὸν Βιβλία IB', Παρίσιοι,
1816. Προλεγόμενα.
Θερειανοῦ: Διάγραμμα στωικῆς φιλοσοφίας I Ἀρχαία Στοά.
Τεργέστη, 1892

ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΟΙ

- Guyau: La morale d' Epicure. (Paris, 1878).
Wallace: Epicureanism (London, 1880).
L. Bruns: Lucrezstudien (Freiburg, in B., 1884).
M. Renauld: Epicure. (Paris, 1903).
E. Joyau: Epicure (Paris, 1910).
Bignone: Epicuro. (Bari, 1920).
Τοῦ ἰδίου: L' Aristotele perduto e la formazione filosofica di
Epicuro. (1936).

ΣΚΕΠΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΕΚΛΕΚΤΙΚΟΙ

- Hirzel: Untersuchungen zu Ciceros philosophischen Schriften
(1882).
Goedeckemeyer: Die Geschichte d. griechischen Skeptizismus.
(Λειψία, 1905).
R. Richter: Der Skeptizismus in d. Philosophie. (α' τόμος 1904)
Bevan: Stoics and Sceptics. (Oxford, 1913).
N. Hartmann: Gewissheit u. Wahrheit. Der Streit zwischen
Stoa u. akademischen Skepsis. (1927).
M. Patrick: The greek Sceptics. (New-York, 1929).